

Ana Opačić¹
Vladan Stanković²
Milica Kastratović³

SPECIFIČNOSTI RADNOG ANGAŽOVANJA SPORTISTA

Pregledni rad

UDK: 347.44:796

331.106.26::796

Apstrakt

Sport koji je u našem regulatornom okviru prepoznat kao izuzetno značajan, danas u kontekstu turbulentnih promena sa kojima je suočen, predstavlja izuzetno polje interesovanja. Autori su kroz rad težili da nakon uvodnih izlaganja o pojmu sporta i aktuelnoj pozitivnopravnoj regulativi, posebnu pažnju posvete radnopravnim modalitetima regulisanja odnosa između sportskih organizacija sa jedne strane i sportista sa druge. Ukazujući na mehanizme zaštite sportista u cilju unapređenja sporta kao danas nesumnjivo važne industrije, autori su kroz kritički osvrt odnosa zakonskog okvira i primene istog u praksi težili da daju preporuke u cilju daljeg unapređenja sporta kao celine. Na kraju rada dat je prikaz i modaliteta ugovornog regulisanja odnosa trenera i same sportske organizacije sa jasnom intencijom naglašavanja značaja radnopravnog regulisanja tog odnosa u praksi.

Ključne reči: Sport, Ugovor o radu, Transfer igrača, Profesionalni sportista, Srbija.

¹ Vanredni profesor, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union-Nikola Tesla“, Beograd, R. Srbija, ana.opacic@fppsp.edu.rs

² Docent, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union-Nikola Tesla“, Beograd, R. Srbija, vladan.stankovic@fppsp.edu.rs

³ Asistent, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union-Nikola Tesla“, Beograd, R. Srbija, milica.kastratovic@fppsp.edu.rs

Uvod

Radnopravni odnosi danas čini se da predstavljaju poprište izazova očuvanja ravnoteže uzajamnih prava i obaveza po osnovu rada. U realnosti masovnog kršenja radnopravne regulative, sa ciljem relaksiranja obaveza poslodavaca nauštrb uživanja i zaštite prava zaposlenih, poseban izazov predstavlja regulisanje radnopravnog statusa sportista. Čini se da je u radnopravnom smislu sport gurnut na periferiju interesa zaštite (Milojević, i dr., 2016), čini se iz nedovoljnog poznavanja same regulative, te potrebe shodne primene Zakona o radu. Profesionalni sport je danas nesumnjivo jasno diferencirana industrija koja generiše enorman kapital, te pitanje zaštite učesnika, u krajnjem i države kao nosioca javnopravnih ovlašćenja u pogledu naplate poreza, mora biti prepoznato od strane inspekcijskih organa obzirom da zakonodavna regulativa daje jasne smernice regulisanja predmetnog odnosa.

Autori su u radu težili da kroz analizu odredbi Zakona o sportu prikažu modalitete radnog angažovanja sportista kao i svih specifičnosti koje se moraju uzeti u obzir prilikom regulisanja radnih odnosa u sportu, naročito podcrtavajući da je sportista zaposleni, te u skladu sa tim mu se mora obezbediti uživanje i zaštita prava po osnovu rada, shodnom primenom Zakona o radu. Potreba jasnog diferenciranja sportiste amatera i profesionalca, kao i modaliteta ugovornog radnog angažovanja je nesumnjiva, te autori u radu daju jasan prikaz istih, sa jasnim podcrtavanjem da je radnopravni tretman sportiste jednak radnopravnom tretmanu bilo kog zaposlenog, da je svaki zaposleni isti bez obzira na poreklo iz koje industrije dolazi (Dašić i dr., 2020). Važno je sagledati koncept koji Zakon o sportu daje, te obezbediti punu primenu u praksi.

Pojmovno i pozitivnoravno određenje

Sport je u našem zakonodavstvu prepoznat kao polje izuzetnog značaja, što je i definisano i aktuelnim Zakonom o sportu. Definisanje sporta se kroz vreme menjalo od fizičke kulture do danas nekih pojmova koje pored fizičkog daju sportu i duhovnu

dimenziju. Načelno je slobodno bavljenje sportom, to se ima činiti na principu humanosti, dobrovoljnosti, odsustva prinudnosti, i to sve uz poštovanje zdravlja i bezbednosti pojedinca.(Kastratović, 2013). Ne sme se zanemariti ni postulat kojim bavljenje sportom ne sme ići putem zlopotrebe koja bi za svoju posledicu imala narušenje zdravlja sportiste, odnosno manipulacije rezultatima istih(Kastratović, 2014). Sport je od vaspitne ustanove prožete igrom, u cilju duhovnog i fizičkog napredovanja nesumnjivo danas u mnogome promenio svoje naličje. Danas je to nemilosrdna borba za rekorde, rezultate, koja sport od kadetskih selekcija profesionalnog sporta pretvara u svoju suprotnost. Čini se da je osnovni supstrat zdravlja danas zamenjen apsolutnim ciljem koji se može izraziti kroz jedan pojam, rezultat.

Da bi se ostvarili rezultati pored talenta potrebno je i sistemsko bavljenje sportistom, koji još kao maloletno lice korača terenom profesionaca, nedovoljno snabdeven sposobnošću upravljanja svojom karijerom (Živanović i dr., 2021). Odluke pa i ugovore u njegovo ime po pravilu donose i zaključuju roditelji kao zakonski staratelji, koji neretko i sami ne poseduju dovoljno znanja kako bi punim kapacitetom štitili sa jedne strane interese svoga deteta, a sa druge mu obezbedili najbolje uslove za njegovo dalje napredovanje i sazrevanje u sportu. Na tom tlu dobro uspeva i „ustanova“ menadžera koja neretko nije iskazana u nekom formalnom posedovanju veština i znanja već u dobrom upravljanju sopstvenim konekcijama, gde se ne bi moglo računati na etičnost, dobronamernost pa i legalnost *a priori*. Sport je danas industrija koja generiše enormnu količinu novca. U takvom okruženju gde je rezultat jedino merilo uspeha, mladi organizam može postati oruđe za finansijsku korist ne birajući metode i sredstva, kojima će se naprezati do krajnjih granica izdržljivosti uz konstantnu neizvesnost ostvarivanja uspeha u vidu realizacije profesionalne karijere. Na tom putu neizvesnosti nesumnjivo je da zdravlje kao osnovni supstrat sporta ide u svoju suprotnost. Pravo je zavidan korektiv svih patoloških pojava oblika u društvu, no ono mora biti skrojeno po meri, uvažavajući sve specifičnosti oblasti sporta i dovoljno sveobuhvatno kako bi se prostor pravnih praznina i mogućih ekstenzivnih tumačenja ograničio. Zakon o sportu

Republike Srbije sportu daje karakteristiku delatnosti od posebnog značaja, dajući jednu više opisnu definiciju sporta. Sport se određuje kao deo fizičke kulture koju bismo mogli percepirati i kao organizovano i kao neorganizovano obavljanje sportskih aktivnosti u vidu takmičenja, odnosno delatnosti fizičkih i pravnih lica kao podrške realizacije ove fizičke kulture. Sport mora obuhvatiti potrebu čoveka da kreira, bude afirmisan, manifestuje svoje kretanje u cilju vežbe ili u potrebi takmičenja sa drugima (Zakon o sportu, *Službeni glasnik* br.10/2016). Zakon u težnji ka pojašnjavanju pojedinih termina sportske aktivnosti zaista određuje široko, ne zadržavajući se strogo na samo na fizičkim, već i različitim oblicima umne aktivnosti koje imaju za posledicu organizovano ili neorganizovano učešće.

Čini se da je zakonodavac težio da široko postavljene sportske aktivnosti uvede u regulatorni okvir. Ovaj zakon teži da pored lica koje vrši određenu fizičku aktivnost reguliše i ostale učesnike i to posredno preko enumeracije sportskih delatnosti na koje se ima primenjivati ovaj zakon. On definiše iste, kao sve one koje služe za obezbeđivanje uslova koji su neophodni za različite sportske aktivnosti, bile one nacionalnog ili međunarodnog karaktera. Edukacija i obučavanje bavljenjem sportom je takođe našlo svoje mesto u regulatornom okviru, kao i sve značajnije odredbe koje obuhvataju aksesorne aktivnosti od organizovanja takmičenja, priprema do sfere informisanja. Pohvalno je da su svoje mesto pronašli i naučnoistraživački rad u sportu, te marketing i posredovanje u sportu kao dve delatnosti koje nesumnjivo imaju najveći kapacitet generisanja vrednosti. Jasna je namera zakonodavca da sve oblasti bavljenja sportom od amaterskog do profesionalnog uredi na detaljan način, analogno sa radnim angažovanjem koje se reguliše Zakonom o radu. Obzirom da je radnopravno tle, kako danas izgleda, podložnije zloupotrebama ili možda gotovo ironično reći ekstenzivnim tumačenjima, ne čudi da je u praksi sportskih organizacija radnopravni angažman sportiste, trenera i drugih zaposlenih i stručnjaka u sportu na nivou statističke greške. U većitoj težnji poslodavaca da izbegnu radno angažovanje lica na neodređeno vreme, kao da taj vid ugovornog vezivanja nije raskidiv, u sportu češće pribegava različitim

ugovorima van radnog odnosa, koji ne samo da ne oslikavaju svrhu kojoj služe već i dodatno opterećuju svojim inače zakonski kratkim rokovima važenja, unoseći jednu nesigurnost i potencijalnu nestabilnost, kako sa strane sportiste tako i onog koji treba da se stara o napretku istog. Čini se da je više nego u bilo kojoj grani u sportu stabilnost i sigurnost preduslov za postizanje vrhunskih rezultata, te čudi zbog čega se baš u ovoj oblasti u ovolikoj meri dopušta proizvoljnost. Odgovor bismo mogli tražiti u mentalitetu, pravnom nasleđu i šire, no autori stoje na stanovištu da se ovde zapravo radi o nedovoljnom poznavanju mogućnosti radnopravnih aranžmana koje Zakon o sportu predviđa, te i osnovna težnja autora se ogleda u potrebi da se na iste ukaže u ovom radu. Pojedini autori ističu da je radnopravni ugovorni odnos sportiste specifičan te da se u velikoj meri razlikuje od odredbi Zakona o radu, no autori stoje na stanovištu da nema razloga odvajati radnopravni ugovorni odnos sportiste odnosno stručnjaka u sportu, te da Zakon o radu zapravo predstavlja matični zakon, dok će sve specifičnosti sportskog radnog angažovanja Zakon o sportu dopuniti i detaljno regulisati kao *lex specialis*. Ovo je odnos opšteg i posebnog, a ne suštinski različitog te se ima tako i tumačiti. U prilog ovoj tezi interesantna je sudska praksa u slučaju *Brown v. Pro Football, Inc.*², gde je Vrhovni sud stao na stanovište da su pravne norme predviđene radnim pravom stvorene da bi bile primenjene na sve zaposlene bez obzira na njihovo poreklo, sa naglašajem da se nema razloga praviti bilo kakva diskriminacija pa makar ona bila i pozitivna između "običnih" zaposlenih i sportista u toj ulozi. Vrhovni sud ide dalje u ovoj presudi pa na tvrdnju sindikata sportista da opšte radno pravo nije adekvatno za regulisanje radnog angažovanja profesionalnih sportista iz razloga svih specifičnosti i konteksta u kojem oni deluju, Vrhovni sud je u svom odgovoru priznao sve specifičnosti koje profesionalni sport nosi, no nije video opravdanje za različito radnopravno regulisanje njihovog rada u odnosu na bilo kog drugog zaposlenog (Mićović & Miletić, 2019).

Zakon o sportu na žalost unosi dodatnu nesigurnost na već zamagljenom terenu, obzirom da pored već postojećeg termina Ugovora o radu uvodi novi termin Ugovor o bavljenju sportom, te

ukoliko se ne bi posebno obratila pažnja moglo bi se desiti da se pomisli da se ovde radi o sinonimima, no razlika je u prirodi sportiste koji zaključuje ugovor. Dodatna mogućnost radnog angažovanja profesionalnog sportiste kroz formu preduzetnika zahteva jedan sistematični pristup analizi zakonskog rešenja. Radi boljeg razumevanja specifičnosti radnog regulisanja sporta, ali i opravdane shodne primene Zakona o radu, autori će posvetiti naročitu pažnju analizi zakonskih oblika radnopravnog angažovanja sportista u nastavku rada.

Zakonski oblici radnopravnog angažovanja sportiste

Zakon o sportu predviđa u članu 10 dva modaliteta ugovornog regulisanja odnosa između učesnika u sportu koji će se primenjivati ukoliko se radi o amateru koji ostvaruje određenu novčanu vrednost u vidu naknade. Treba napomenuti da je intencija zakonodavca da Zakonom reguliše obe sfere i amaterski i profesionalni sport. Dakle ukoliko sportista amater bavljenjem sportom ostvaruje novčanu naknadu ima na raspolaganju dva modaliteta ugovornog regulisanja rada i to kroz Ugovor o stipendiranju mladog sportiste za sportsko usavršavanje ili Ugovor o bavljenju sportom (Lukinović i dr., 2020). Ukoliko dođe do zaključenja ovog poslednjeg ugovora on ima tretman rada van radnog odnosa. Ovim ugovorom sportista sa jedne strane ima pravo na novčani ekvivalent svog bavljenja sportom, kao i druge novčane naknade koje se ogledaju u različitim nagradama odnosno stimulacijama za postignute uspehe, kao i one koje su u službi obezbeđenja uslova za nesmetan razvoj, kao što su različite naknade koje pokrivaju stanovanje, boravak na pripremama ili ishranu. Kada je reč detetu odnosno maloletniku ovaj vid ugovorne stipendije mora posebno da vodi računa o detaljnom regulisanju odredbi koje se tiču novčanog ekvivalenta odnosno drugih naknada koje imaju za cilj omogućavanje nesmetanog razvoja i profilisanja mladog sportiste (Stanković, 2017). Ova stipendija ima svoje vremensko ograničenje obzirom da je može samo koristiti maloletnik, granica od 18 godina u našem zakonu je imperativna. Već stavom drugim istog člana Zakon predviđa da se prava, obaveze i odgovornost profesionalnih sportista reguliše Ugovorom

o radu. Naime, Zakon se jasno opredeljuje za terminologiju radnog prava što ide u prilog stavu autora da se u pogledu radnopravnih normi ne treba praviti razlika već to posmatrati sa stanovišta odnosa opšteg i posebnog, o čemu je ranije bilo više reči. Ugovor o radu mora biti u hijerarhijskoj saglasnosti sa Pravilnikom o radu, odnosno Kolektivnim ugovorom, a isti opet sa sportskim pravilima nadležnog nacionalnog granskog sportskog saveza i krajnje Zakonom o sportu i Zakonom o radu. Kolektivni ugovor u sportu zaključuje, kao i u drugim granama, reprezentativni sindikat sa jedne strane i reprezentativno udruženje u sportu sa druge strane. Kada je u pitanju radni odnos maloletnika on je prema Zakonu pravno moguć, ali se u tom slučaju mora naročito voditi računa o posebnoj zaštiti maloletnika koja je predmet Zakona o radu. Maloletnik u našem pravu nema potpunu poslovnu sposobnost, uz izuzetke emancipacije koje su retkost, te je neophodno da njegove ugovore konvalidira izjava roditelja koja mora biti snabdevena potvrdom nadležnog organa, dok je pitanje opšteg zdravstvenog stanja postavljeno u prvi plan time što Zakon ovu delatnost poverava nadležnoj nacionalnoj zdravstvenoj službi. Ugovor o radu u oblasti sporta je strogo formalan, da bi proizveo dejstva mora biti sačinjen u pisanoj formi, dok je obaveza druge ugovorne strane (sportske organizacije) da sportisti saopšti sva prava, obaveze i odgovornosti koje proističu iz tako zaključenog ugovora. Ovde bismo mogli tumačiti da je utvrđena dužnost upozorenja i predočavanja svih ugovornih obaveza kako bi sportista u trenutku izjavljivanja svoje volje znao povodom čega se obavezuje. Ovo naročito treba imati u vidu obzirom da nije za očekivati da sportista poseduje pravne veštine. S tim u vezi, a u cilju naročite zaštite sportiste, predviđeno je da ukoliko sportska organizacija propusti da sa njim zaključi ugovor, on ima slobodu da se ugovorno obaveže sa drugom sportskom organizacijom, te da nikakva sportska pravila koja bi činila takvu diskriminaciju i ograničavanja ne bi proizvodile dejstvo, jer zakon je taj koji je na čelu hijerarhije. Obzirom na česte manipulativne radnje klubova odnosno sportskih organizacija u vezi sa transferom sportista iz jednog u drugi sportski klub (organizaciju), pitanja odštete, i drugi sporovi ne smeju uticati na taj način da se sportisti onemoguću da se dalje nesmetano

usavršava i da nastupa za novu sportsku organizaciju. To naime znači da će sportista po isteku ugovora i njegovoj neobnovi, odnosno po raskidu ugovora, ili zaključenjem ugovora sa novom sportskom organizacijom, jer u sportskoj organizaciji u kojoj je bio nije ni imao zaključen ugovor, nesmetano nastaviti da trenira i da nastupa za novu sportsku organizaciju, i to neće dirati u eventualno pokrenute sporove, ili potraživanja obeštećenja odnosno transferne naknade. Zakonodavac je prepoznao česte devijacije koje suštinski negiraju osnovnu svrhu sporta, te učinio napor da se kreira zdrav pravni okvir u kojem će sportista kao slabija ugovorna strana biti zaštićen u meri koja je neophodna da bi ispunjavao svoju osnovnu svrhu daljeg sportskog usavršavanja i nastupanja u cilju ostvarivanja rezultata. Centralna tačka transfera sportista neretko predstavlja obeštećenje, no Zakon o sportu teži da i tu suzi manevarski prostor i mogućnosti zloupotrebe te jasno utvrđuje da je obeštećenje moguće realizovati u okvirima stvarnog prethodnog ulaganja u sportistu.

Naknada za razvoj sportiste se utvrđuje kada lice zaključi prvi profesionalni ugovor, i može biti utvrđena samo u visini stvarnih troškova koje je klub (organizacija) imala, a bili su upravljani na razvoj sportiste, s tim da poslednja godina obuke koja može da uđe u obračun jeste ona u kojoj je sportista navršio 21 godinu života(Ivashchenko, 2019). Naknada za razvoj sportiste odnosno obeštećenje neće se moći potraživati ukoliko je roditelj za svoje dete plaćao neki vid naknade za bavljenje sportskim aktivnostima, od članarine, preko prprema, kotizacija takmičenja do sportske opreme. U praksi ukupan iznos takvih naknada mora biti uračunat te će klub za taj iznos suštinski morati da umanjiti obeštećenje. Međutim, ukoliko do raskida ugovora sa sportskom organizacijom dođe zbog krivice same organizacije, ona ne može potraživati naknadu za razvoj. Članom 13 Zakona o sportu je predviđeno da profesionalni sportista zaključuje ugovor o radu, dakle nema neke posredne terminologije poput ugovora o bavljenju sportom kako tvrde pojedini autori(Markota, 2021). Ovde se radi o ugovoru o radu koji se zaključuje na određeno vreme, i to zbog prirode osnovne ugovorne obaveze koja je rad sportiste koji se manifestuje odnosno odražava kroz rezultat. Da rezimiramo, sportista

zaključuje ugovor najduže na vremenski rok od pet godina, u pisanoj formi, te svaka izmena u vidu aneksa ili raskida mora biti konstatovana takođe u pisanoj formi, a utvrđena je dužnost sportske organizacije o obaveštavanju nadležnog organa u sportu. Nakon isteka ugovora o radu, nakon pet godina sportista može ponovo zaključiti ugovor sa istom organizacijom ili sa nekom drugom. Razume se da je moguće raskinuti ugovor i pre isteka zakonskog roka u skladu sa opštim ugovornim pravilima. Kada je reč o sportisti koji se profesionalno bavi istim on zaključenjem ugovora o radu uživa celinu prava i obaveza po osnovu rada, te ukoliko dođe do prekida u radu kraćih od 30 dana to neće uticati na sam radni odnos(Dugalić, 2019). Ova kategorija sportista na temelju ovog radnog angažovanja ima pravo na zaradu, dok se druga primanja i naknade ne mogu uračunavati u zaradu. Primera radi ukoliko sportista zaključi ugovor sa sportskom organizacijom koja se nalazi na teritoriji različitoj od prebivališta sportiste, organizacija mu može obezbediti besplatan smeštaj, ali se taj iznos ne može uračunavati u zaradu(Stojanović, 2020). Kada je reč o radnom vremenu, odmorima i odsustvima ona se moraju uređivati u skladu sa rasporedom takmičenja odnosno režimu priprema. Zakon o sportu uvodi u analogiju u odnosu na Zakon o radu i mogućnost upućivanja zaposlenog van sedišta poslodavca, ovde se radi o mogućnosti upućivanja sportiste u drugu sportsku organizaciju. Ovo upućivanje se vrši na osnovu prethodno zaključenog sporazuma dve sportske organizacije od kojih je jedna ona u kojoj sportista ima zasnovan radni odnos. Da bi ovakvo upućivanje bilo punovažno neophodna je prethodna saglasnost sportiste(Penezić, 2020). Zakon u narednom članu 14 predviđa i mogućnost bavljenja sportom u formi preduzetnika. Naime, Zakon o sportu uvodi i pojam profesionalnog sportiste, onog koji se ne bavi ni jednim drugim zanimanjem, već sportom kao osnovnim. Kada je reč o profesionalnim sportistima pozitivnopravno rešenje nam daje dve mogućnosti, zaključenje ugovora o radu i registracije vrhunskog sportiste kao preduzetnika u Agenciji za privredne registre. Kada je reč o kolektivnim sportovima jasno je iz prirode odnosa da nije moguća forma radnog angažovanja kroz formu preduzetnika, već je to rezervisano za individualne sportove.

Individualni profesionalni sportista može da bira da li će zaključiti ugovor o radu sa sportskom organizacijom ili svoju delatnost bavljenja sportom registrovati u formi preduzetnika. Kada se za to odluči, Zakon je usled specifičnosti ove delatnosti i predvideo odstupanje od Zakona o privrednim društvima te se ne traži ni poseban prostor, oprema ni kadrovi(Andonović & Radovanović, 2019). Obzirom na prethodno iznetu obavezu da svaki ugovor o radu sa sportistom bude notifikovan u granskom sportskom savezu, kod forme preduzetnika je jasno uočljivo da je veza sa savezom na nivou emanacije slobode udruživanja. Individualni sportista na temelju svoje volje može odabrati jedan od ova dva modaliteta radnog angažovanja. Ukoliko pažljivije analiziramo ugovor profesionalnog sportiste sa sportskom organizacijom možemo uočiti da on ima sve odlike radnog odnosa. Bavljenje sportom kao osnovnom delatnošću profesionalnog sportiste predstavlja poseban vid rada, jer se zasniva na uzajamnoj razmeni činidbi dve ugovorne strane. Jasno je da poslodavac, sportska organizacija upravlja procesom rada. Sportista kao i zaposleni je vezan uputstvima trenera u pogledu izvršavanja radnih obaveza. Specifičnost se ogleda u samom predmetu rada, za koji bi se moglo pogrešno uzeti da je rezultat, odnosno postizanje rezultata, no nije. Osnovni rad zaposlenog, sportiste jeste izvršavanje uputstava trenera, dok je postizanje rezultata odličan pokazatelj značaja zaposlenog, ali ne predstavlja osnovnu svrhu obavljenog posla. Da bi se zaključio ugovor o radu sa profesionalnim sportistom on mora biti u pisanoj formi, najčešće se radi o tipskom ugovoru, za čije zaključenje profesionalni sportista mora imati minimum 15 godina života, što zapravo predstavlja granicu sticanja radne sposobnosti u našem pravu. Obzirom na specifičnost zanimanja ovde se ne raspisuje konkurs niti primaju zaposleni na temelju prethodno objavljenog oglasa. Ugovor o radu sadrži niz odredbi čije utemeljenje pronalazimo u radnom pravu, poput početka rada, trajanja rada, godišnjih odmora, ali i velikog broja specifičnih obaveza poput treniranja, poštovanja discipline, dužnosti poštovanja uputstva trenera. Ugovor o transferu je nezaobilazni supstrat radnog angažovanja sportiste i on zapravo predstavlja

mehanizam raskida postojećeg ugovora i zasnivanje novog ugovora o radu kod druge sportske organizacije.

Zakon o sportu je težio da praksu transfera zakonski reši tako što će jasno predvideti predmet ovog ugovora i obavezne elemente, sa jasnim stremljenjem ka ublažavanju patoloških pojava poput ucena sportista, zlostavljanja, diskriminacije po različitim osnovama i slično. Naročito je bitna zakonska odredba koja izričito zahteva pisanu i overenu saglasnost sportiste za realizaciju ugovora o transferu, kako bi se izbegli nedozvoljeni uticaji na volju sportiste, ili negiranje iste. Kao i ugovor o radu, ugovor o transferu mora biti u pisanoj formi koji zaključuju klub sa kojim je sportista u ugovornom odnosu i klub u koji sportista prelazi (Avakumović i dr., 2021). Ovaj ugovor je sredstvo kompromisa dva kluba, kojim jedan dobija naknadu za sporazumni raskid ugovora sa sportistom, kako bi on prešao u drugu sportsku organizaciju te zaključio nov ugovor o radu. Obzirom da u skladu sa sticanjem radne sposobnosti sa 15 godina i maloletni sportista može zaključiti ugovor o radu, pravno je moguć i transfer maloletnog sportiste. Čini se da je intencija zakonodavca u skladu sa posebnom zaštitom maloletnih lica u domenu rada, da ovo pitanje detaljno reguliše kako bi se suzio krug postojećih zloupotreba u sportu. Naime, međunarodni transfer maloletnog lica je načelno zabranjen. Prelazak odnosno transfer u sportsku organizaciju koja ima sedište van mesta boravišta maloletnog lica je takođe zabranjen. Izuzeci su mogući na osnovu naročitog odobrenja nadležnog tela u skladu sa Zakonom o sportu. Zakon predviđa u istom članu i ustanovljavanje posebne evidencije prilikom realizacije ovih izuzetaka. Od izuzetnog značaja je odredba Zakona u poslednjem stavu člana 18. koja apsolutno zabranjuje da treća lica steknu isključiva prava nad budućim ekonomskim pravima sportske organizacije. Ukoliko dođe do zaključenja ovakvih sporazuma oni su ništavi, te ukoliko se u osnovni ugovor unese odredba koja bi ovako šta predviđala ista bi bila ništava dok bi ugovor ostao na snazi u delu u kome je punovažan (Lekić & Vukosavljević, 2021). Dakle sve odredbe kojima bi se obavezivala sportstka organizacija ili sportista na određena davanja iz budućih primanja ili realizovanih nagrada nije moguća u korist trećih lica. Ovime se teži suzbijanje loše prakse da se određena lica koja sebe

vide kao menadžere jednog neformalnog tipa koriste suštinski učenom i iznudom iz budućih primanja sportiste.

Zakon predviđa i još jedan ugovor kojim se sportista može privremeno ustupiti drugoj sportskoj organizaciji to je Ugovor o ustupanju. Ovaj ugovor da bi proizveo pravno dejstvo mora biti u pisanoj formi i overen, mora postojati prethodno punovažno zaključen ugovor o radu sa sportistom da bi postojao osnov da se on "pozajmi" odnosno ustupi drugoj sportskoj organizaciji. Zakon ne reguliše detaljno ko će za vreme trajanja ustupanja snositi troškove sportiste, ali pravna logika upućuje na rešenje prema kome će osnovnu zaradu dugovati sportska organizacija sa kojom sportista ima zaključen ugovor, dok će eventualno troškove stanovanja, ishrane snositi sportska organizacija kojoj je sportista ustupljen.

Pojedina sporna pitanja radnog angažovanja trenera

Danas čini se da postoji težnja da se sfera sporta i sportskih organizacija u potpunosti stavi van domašaja radnog prava u smislu angažovanja lica u sportu na temelju ugovora o radu. Da li je to posledica veće pogrešne težnje poslodavca ka kreiranju labavijeg odnosa i ostavljanju mogućnosti za lakše raskidanje poslovnog odnosa, ili jednostavno nedovoljno razumevanje odredbi koje je Zakon predvideo. Naime, sportske organizacije ili u potpunosti funkciju trenera ostavljaju neregulisanom na apsolutnom terenu sive zone, ili se koriste nekim alternativnim oblicima radnog angažovanja van radnog odnosa, od korišćenja omladinskih zadruga, različite vrste ugovora o privremenim i povremenim poslovima, autorskim ugovorima i slično, pravdajući svoju intenciju kratkim rokovima trajanja ugovora i poreskim olakšicama i sl. Zakon o sportu predviđa i modalitet angažovanja trenera (sportskog stručnjaka). Ova odredba predviđa zasnivanje radnog odnosa između poslodavca kluba i zaposlenog trenera. Ono što je interesantno primetiti da se prvi put javlja mogućnost zaključenja ugovora na neodređeno vreme. U skladu sa odredbama o radnom angažovanju sportista koje smo da sada obradili ukoliko se zaključuje ugovor o radu na određeno vreme, to ne može biti duže od pet godina. Obzirom na specifičnosti samog rada trenera

moraju se opšte radnopravne odredbe prilagoditi samoj prirodi izvršenja posla. Nije realno za očekivati da će se treneru utvrđivati osmočasovno radno vreme samo tokom radne nedelje, već će se to u skladu sa potrebama rada raspoređivati ne premašujući onaj zakonski maksimum koji predviđa Zakon o radu. Ova odredba ostavlja i prostor da se u cilju racionalizacije troškova može angažovati trener sa pola radnog vremena pa shodno tome i manjim iznosom zarade, a da mu se ostavi neokrnjen fundus prava po osnovu rada. Trenera klub može angažovati i po drugom modusu van radnog odnosa, kada se on zapravo pojavljuje kao član sportskog udruženja. U toj situaciji trener je lice unutar kluba, a ne ugovorna strana sa klubom te suštinski nema nikakvih prava po osnovu rada koje se ogledaju u zaradi, osiguranju i slično. Ovo može naizgled biti favoribilno privremeno rešenje za klub koji nema značajnija sredstva, ali sa aspekta trenera svakako nije, dok sa aspekta države može imati šire negativne konsekvence jer može poslužiti za simulovanje radnog odnosa, koji bi bio zapravo faktički radni odnos bez suštine ostvarivanja prava i zaštite prava iz radnog odnosa, u sivoj zoni, gde bi se naknada treneru dogovarala usmeno i isplaćivala van zakonskih osnova. Trener stručnjak koji bi na taj način prihodovao ostajao bi bez penzijskog i invalidskog osiguranja, staža osiguranja koji mu treba garantovati bezbrižniju budućnost, sigurnost za slučaj gubitka radne sposobnosti, zdravstvenog osiguranja za sebe i izdržavana maloletna lica i u krajnjem, ali nikako najmanje važno ostao bi u potpunosti pravno nezaštićen. Prava po osnovu rada poput zarade, diskriminacije, mobinga, prava na odmore i odsustva, posebne zaštite materinstva ukoliko se radi o pripadnicama ženskog pola bi ostale van domena zaštite, jer se ne radi o radnom odnosu već o izigravanju propisa koji to pitanje regulišu.

Zaključak

Sport se nesumnjivo transformisao od fizičke kulture do danas izuzetno profitabilne privredne grane. Mediji su odigrali značajnu ulogu u popularizaciji sporta, što je onda i rezultiralo njegovim razvojem i kroz stvaranje sportskih idola. Transferi igrača beleže višemilionske iznose, te neretko profesionalni sportista i ona

izvorna svrha i priroda sporta ostaju na periferiji značaja. Pravo je snažan instrument, izuzetan korektiv očuvanja vrednosti sporta čineći snažnu barijeru ka pokušajima nasrtaja bezličnog kapitala. Primetna je intencija zakonodavca da sferu sporta uvede u zakonske okvire, predviđajući detaljno modalitete radnog angažovanja i transfere utvrđujući brojna ograničenja u cilju zaštite posebne kategorije sportista, maloletnih lica, jasno prepoznajući kao okosnicu buduće sudbine razvoja sporta. Na svim akterima sporta ostaje obaveza ka boljoj spoznaji regulative sporta te jasnoj orijentaciji ka poštovanju iste, dok praksa treba da izvrši proveru podobnosti zakonskih rešenja u realnom društvenom kontekstu i da kroz argumentovane kritike uputi na moguća buduća unapređenja istih.

Autori neretko u radovima šalju poruku i preporuke zakonodavcu usled nepostojanja ili manjkavosti zakonske regulative, no danas poruka koja se upućuje jeste da se mora posvetiti pažnja edukaciji svih pozvanih aktera u sportu, kako bi punim vršenjem svojih zakonski utemeljenih prava zapravo načinili jasnu liniju odbrane od povrede ili ugrožavanja od strane poslodavca. "*Ignorantia ius nocet*"⁴ u domenu radnog prava utemeljuje obavezu zaposlenog da spozna svoj kapacitet i fundus prava kojim raspolaže, te obavezu da svoja prava vrši prema poslodavcu, bio on privredni subjekt ili sportsko udruženje ili organizacija. Samo vršenjem prava od strane pojedinaca se može obezbediti pun opseg prava koje radnopravna regulativa pruža svakom zaposlenom, bez obzira na poreklo odakle dolazi, te pekar, mesar, naučni radnik, profesor i sportista moraju uživati jednaku radnopravnu zaštitu uz apsolutno uzdržavanje od činjenja makar i pozitivne diskriminacije. Međutim, ne sme se u ovom tumačenju ići putem negacije specifičnosti koje sport nosi, poput specifične prirode samog rada koji je predmet regulisanja ugovora o radu sportiste, radnog vremena, godišnjih odmora i slično, mora se jasno stati ispred tvrdnje da se odnos između Zakona o radu i Zakona o sportu mora posmatrati kao odnos opšteg i posebnog.

⁴ prim.prev. "Nepoznavanje prava škodi"

Literatura

1. Andonović, S. N., & Radovanović, I. S. (2019). Mogućnost pravne kvalifikacije elektronskog sporta kao vrste sporta. *Strani pravni život*, 1, 43-54. <https://doi.org/10.5937/spz63-21088>
2. Avakumović, J., Tešić, R., & Karić, D. (2021). Menadžment tranzicionim procesima u funkciji održivog razvoja. *Održivi razvoj*, 3(1), 7-16. <https://doi.org/10.5937/OdrRaz2101007A>
3. Dašić, D. R., Tošić, M. Z., & Delečić, V. (2020). Uticaj pandemije COVID-19 na industriju oglašavanja i sponzorstva u sportu. *Bizinfo* (Blace), 11(2), 105-116. <https://doi.org/10.5937/bizinfo2002105D>
4. Dugalić, S. (2019). Projektovanje imidža društvene investicije. *Sport - nauka i praksa*, 9(1), 59-75. <https://doi.org/10.5937/snp1901059D>
5. Ivashchenko, S. (2019) Historical preconditions of the origin of self-Olympic direction of physical culture in Ukraine. *Fizičko vaspitanje i sport kroz vekove*, vol. 6, br. 2, str. 24-33
6. Kastratović (et al). (2013). The Role And The Importance Of Sport As A Function Of Health. *International scientific jornal of kinesiology*, 6(2), 37-47. [COBISS.SR-ID 512243357] <http://www.sportscience.ba/pdf/br12.pdf>
7. Kastratović, E. (2014). Pravna regulativa na nivou EU u funkciji organizovanja i upravljanja u sportu. *Pravni život*, 9(1), 487-498.
8. Lekić, N. & Vukosavljević, D. (2021). Značaj ljudskih resursa za razvoj IKT preduzeća. *Kultura polisa*, 18(44), 293-305
9. Lukinović, M., Opačić, A., & Milojević, I. (2020). Pravni aspekti merčendajzinga u sportu. *Oditor*, 6(2), 63-76. <https://doi.org/10.5937/Oditor2002063L>
10. Markota, S. (2021). Ugovor o bavljenju sportom, *Institut za pravo i finansije*, dostupno na: <https://ipf.rs/ugovor-o-bavljenju-sportom-4/> (4.10.2021.)
11. Mićović, S., & Miletić, J. (2019). Poslovni subjekt kao osnova održivosti razvoja. *Održivi razvoj*, 1(1), 43-51. <https://doi.org/10.5937/OdrRaz1901043M>

12. Milojević, A., Marković, E., Milojković, S., Mitić, P., & Jankovski, M. (2016). Stilovi rukovođenja u sportu. *Facta universitatis - series: Physical Education and Sport*, 14(1), 75-82.
13. Penezić, S. (2020). Društvena istorija razvoja sporta - od pećine do višemilionskog auditorijuma. *Kultura*, 168, 346-372. <https://doi.org/10.5937/kultura2068346P>
14. Stanković, T. (2017). *Uticaj masovnih medija na popularnost sporta u svetu i kod nas*, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd,
15. Stojanović, Đ. (2020). Medijska i vizuelna kultura: postmoderna konstalacija. *Kultura polisa*, 17(43), 459-471
16. Zakon o obligacionim odnosima, Sl. list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, Sl. list SRJ, br. 31/93, Sl. list SCG, br. 1/2003 - Ustavna povelja i Sl. glasnik RS, br. 18/2020)
17. Zakon o radu, *Sl. glasnik RS*, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odluka US, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje
18. Zakon o sportu, *Službeni glasnik* br.10/2016
19. Zakon o privrednim društvima, *Službeni glasnik RS*, br.36/2011, 99/2011, 83/2014 - dr. zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 i 109/2021
20. Živanović, N., Milošević, Z., Stanković, V., Randelović, N., & Pantelić-Babić, K. (2021). Fizičko vaspitanje i zdrav život. *Fizičko vaspitanje i sport kroz vekove*, 8(1), 1-10. <https://doi.org/10.5937/spes2101001Z>

Ana Opačić⁵
Vladan Stanković⁶
Milica Kastratović⁷

SPECIFICS OF ATHLETE'S WORK ENGAGEMENT

Abstract

Sport as an activity of special importance for the Republic of Serbia today in the context of the turbulent changes it is facing is an exceptional field of interest. Through the paper, the authors tried to pay special attention to the labor law modalities of regulating the relationship between sports organizations on the one hand and athletes on the other, after introductory speeches on the concept of sports and current positive legal regulations. Pointing out the mechanisms of protection of athletes in order to improve sports as an undoubtedly important industry today, the authors, through a critical review of the relationship between the legal framework and its application in practice, intend to make recommendations to further improvement of sports as a whole. At the end of the paper, a presentation of the modalities of contractual regulation of the relationship between the coach and the sports organization itself is given, with a clear intention to emphasize the importance of labor law regulation of that relationship in practice.

⁵ Associate Professor, Faculty of Business Studies and Law, Union-Nikola Tesla University, Belgrade, R. Serbia, ana.opacic@fbsp.edu.rs

⁶ Assistant Professor, Faculty of Business Studies and Law, Union-Nikola Tesla University, Belgrade, R. Serbia, vladan.stankovic@fbsp.edu.rs

⁷ Assistant, Faculty of Business Studies and Law, Union-Nikola Tesla University, Belgrade, R. Serbia, milica.kastratovic@fbsp.edu.rs

Keywords: Sport, Employment contract, Player transfer, Professional athlete, Serbia.

Datum prijema / Date of arrival: 05.09.2021.

Datum prihvatanja / Accepted date: 15.11.2021.